

Улы Батыр шайда бір-елі дерек!
2 Улы Бейт Көмібар ұлтық жаннары
Өнекі Ата Байұлақтың 112 жыл 2 үмір
кешкен Адай бабаның бір Бейт ата-
лытың даңаға көсеміз зергері Құлмыр-
ақбет қыз Мазыма!

2 Мазыма Ата шәкі елтің даңқты
ға құрметті Желіні болып тарихта
бағды!

2 Айна кетейтші, Бейт Көмібар ұлы 1803 жылы
Мамыр айында басында жарық дүниеге келеді.
1889 жылы желтоқсанда айында Улы Құлмыр
Қурып қолында да дүниеге озтаң. Зираты
Улы Қурыптың октябрь батыс бейітінде Қуран-
шай дөңізде - Шелак жиде айрығында "Қырғаш" -
"Қырық жұл" бойында.

2 Бұл деректер осы жерде авторлық "Дада
Беркүле" тарихи-этнографиялық архивтік бұ-
қалында негізделіп қазып, ақылдап, Европа-
жүйелерде мағалат романында айтыл-
ды. "Анаұра" баспасы, Алматы, 2008 ж.

2 Авторлық бұл жеріңе, зергеріңе ең елденде
Улы да даңа - көсемізші дүниеге Бизің
Қазың" деген арда бабаларың Байтаман
Берейтші. Иә, Байтаман деген тарихи дара
сөздер мақалың жеткізіп берді!

2 Биз "қазың" деген бір ұлтың бабаларың еді,
Сыңар болып өсіп, Саул 2 айың еді,
2 Биз "қазың" деген бір жеткізіп берді!

2 Биз "қазың" деген бір Бейт қулың еді,
Тұлпар болып жеткізіп, Бизіңде озып өсті!

2 Биз "қазың" деген бір дастархан еді,
Дүниетергі басып дәнекер болып өсті!

2 Улы Бейт Көмібар ұлы; "Бұл Жергің Несіңе,
Күнесіңе - қазың!"

2 Дада Бейт Батыр бұл тарихи сөзің 1858
жылдың 7 маусымында Мұндағы мағалат
Көкшетауда Самара - Орал ар түбегінің
Бас түбегінің А. Көмібар ұлының
бадан айтқан еді. Бұл тарихи сөзің
Мәскеуде "Мәдениет тарихы" романы
эпопеясында айтылды. Алматы, 2024 ж.

2 Үлы Әсет Көмі бар ұлы оң
жап жары кім?
2 Ер ағамың көрталыса, көрталы
кім? Тұрасы айтамын:

2 Ер ағамың көрталыса, көрталы,
ен ағамың, жап жар!!!

2 Ан Әсет Көмі бар ұлы ағамың Байыр-
Әсет жап жары кім?

— Оң екі аға бай ұлы оң
Ан жап жары кім? Аға Бада-
Толы Қыр Бөкей ағамың ағамың
аға кісем созы! Кө ұлы жап жары-
Нік көрталы жап жары!

2 Жап жары ұлы аға Шекі
Әсетің ағамың Байыр Әсет
ағамың ағамың!

2 Әсет ең ағамың, Әсет Көмі бар-
Үлы 1803 жылы мамыр айының
басында, Шығыста көрталы
7-10 шақырымдай жерде, Ағамың
де жап жары дүние келет, Байыр
1889 жылда оң ағамың ағамың
ағамың созында, Үлы ағамың Қыр
ағамың ағамың жап жары дүние оң.

2 Әсет Көмі бар ұлы ағамың оң
ағамың ағамың, Дала
Теркелісі" тарихи романында
тарихи-эпикалық бұрын-
тарта негізделген мағамың,
Роман үш кітеге қазақ ағамың
ағамың ағамың жап жары а
ағамың ағамың ағамың

ЕСЕТ
ҚОТІБАРҰЛЫ
БАТЫР, БИ

СӨЗ БАСЫ

Қағазға жазылған өнімдер-кітаптар, құжаттар, естеліктер, өсиет-өнерлер, басқа да оқиғалар 200 жыл сақталады. Сақтау үшін қажетті техникалық, химиялық қоспалар, тұрақты температура, кейбір құрал-жабдықтар керек.

365 күндік орыс тарихи арнасының деректері, 2015 ж.

АТАДАН – ӘКЕДЕН АМАНАТ!

Осы жолдардың авторы Атадан – Әкеден Жер бетінде қалып бара жатқан соңғы Күнделік - мемуары, қол жазбалары – рукопистері. Осымен, өмір бойы жазып жинаған ұстазы Тілеужан Шойғарин мен ұлы жазушы Ілияс Есенберлин аға кеңесі бойынша, екі жүздің үстіндегі қойын дәптерлердегі – блокноттардағы жазбалар аяқталады.

ТАУ АҒА – ТАУМАН АҒА!

Ғасырдың қасіретін қанмен жазған,
Батыр деп өзіңіздей атайды ерді!

*Есенбай ДҮЙСЕНБАЙ,
ақын, Алматы қаласы, 2011 ж.*

Адам тал бесіктен жер қойнына дейінгі күрескер, жолаушы-ау.
Біздерге де жас келді ғой, бірақ үш ұрпағымызды көріп сүйсінуге Жаратушы Ием жазғанына мың шүкіршілік!

Алматы қаласы, 2008 ж.

ДАНАЛЫҚ...

Қайдан келдік?
Қайда кетіп барамыз?
Білген жан жоқ,
Бәрі жұмбақ, бәрі аңыз!

Омар ХАЯМ,

Персияның X-XI ғасырдағы ұлы ойшылы, ақын, математика данышпаны.

Бұл суретті Европалық, Орта Азиялық, Россиялық баспасөздерінде барынша кеңінен жарияланды.

С. Досанов айта, айта, жаза келіп «қыруар еңбек жазған қайратты қаламгерді геркулеске теңесекте, Сайрус Фил десекете артық емес» депті.

Автордың «Таздырлар тайталасы» мемуарының 542, 543, 544 беттерінен бір екі осындай деректер алынды»

Алматы қаласы, наурыз, 2013 ж.

ИСЕТ КУТЕБАРОВ

Әлемдік басылым «**Википедия свободная энциклопедия**» Исет Кутебаров жайлы небір тарихи-хронологиялық архивтік деректер жазыпты. *Батыр Исет Кутебаров (1803-1889) происходит из большого родового объединения Младешего Жуза Алим, подразделения Шекти-Кабак. Исет Батыр родился в семье потомственного Бия и родового правителя Кутебара 1803 году вблизи озера Шалкар в Казахстане...* Энциклопедияда, арман қарай Исет Кутебаровтың Ұлт-азаттық көтерілісінің Қоқан, Хиуа хандықтарына қарсы күрес егжей-тегжейлі жазыпты.

Жазушы, автор Т.Төреханов – Исет Кутебаров жайлы еңбектерінде позитивтік жағымды бағалар беріпті. «*Широко освещена деятельность Исета Кутебарова в книгах писателя-журналиста Т. Тореханова*» депті.

* * *

О Исет Кутебаре: «Би Исет Кутебаров лет 55, высокого роста, с черными редкими волосами в усах и бороде. Выражение его лица доброе и открытая, в глазах заметно-особого ума, но его речи показывают глубокое знание киргизов и много здравого смысла».

Василий ТИММ,

«Русский художественный листок» СПб №31 от 01.11.1858 г.

«Қазағымның сайын Даласы – ата-баба мұрасы» бізге қалдырған. Оны ешкімнің жекеменшігіне иеленуге бермеймін. Себебі, халқымның ұрпақтан-ұрпаққа қалдыратын мұрасы!»

Есет КӨТІБАРОВ, халық батыры.

ӘРКІМНІҢ АТА-ЕНЕСІ – ӘУЛИЕСІ ЕСЕТ КЕЛІНІ ТАРАЗЫ ЖОҚТАУЫНАН

Сүйікті атасы Есет Көтібарұлының дүниеден өтуіне байланысты құрмет тұтатын келіні – дара ақын Таразы, атасының мазарына бір топ әйелдерді бастап келіп, қабырғасына мандайын сүйеп отырып, айтқан жоқтауынан бізге жеткен бір-екі өлең жолдарын берейікші:

*Атаке құтты болсын салған Ордан,
Әйелге бұйрық емес, келдім зордан.*

*Тұрғызған басыңызға Ақ Орданы,
Болды деп күні кеше есіткенмін.*

*Атаке-ау, құтты болсын мешіттерің,
Білгейсіз келмей неге кешіккенім-
Әркімнің ата-анасы әулиесі,
Жаяулап зират еттім, жар жолдан.*

*Көргенде Ақ Орданы қуанғанмын,
Қорыққан қуанғанмен бірдей екен.*

*Тоқтатып көкірегім тұра алмадым,
Тоқтамай көңіл шіркін қайда барсын,*

Лақатта жалғыз жатқан қия алмадым.

*Басынды біз келгенде бір көтермей,
Немерең, келініңмен жат болды ма*

Атаке қызыл жүзің ақ болды ма?

Сүйегің етің кетіп нақ болды ма?

Атаке Бозжорға мініп жүрген қат болды ма?

Қайталаймын:

Сүйегің етің кетіп нақ болды ма?

Басыңды біз келгенде бір көтермей,

Сүйікті туған халқың жат болды ма?

Автордың

«Дала Геркулесі», «Қанмен жазылған тағдырлар»

тарихи-хронологиялық романдарынан алынды,

Алматы қаласы, 2018 ж.

Есет Көтібаров – заманының ұлы батыры, халқының көсемі, әділ соты, даңқы биі, атақты әулиесі! Елінде кенже ұлына Дәуге жар ету-

ЕСЕТ КӨТІБАРҰЛЫ АЙТҚАН ҚАНАТТЫ СӨЗДЕРІНЕН...

Есет – көсем сөзші болған, Би де, Әулие де, Батыр да болған ұлы тұлға!

Басынан бір сөз асыруға шыдамы жеткен адам, шыдамды да ақылды адам.

Бұл заманның атқа мінерлерінің тұрақты достары да, тұрақты дұшпандары да жоқ, қайыған түйедей қайқақтап шыға келеді, түлкі құйрыққа салады. Досы аздың құпиясы ұзақ сақталады. Шынайы дос бар ма?

Сөз – адам жанының кілті.

Есет доспын деген адамдарды бірнеше топқа бөледі. Біреулер сый-сияпат үшін жағымпаздануға даяр тұрса, енді біреулері өзгенің есебінен күн көруге бейім, біреулері басыңда бағың, астыңда тағың барда қасыңнан табылып, бағың тайса жалт берер болса, достардың енді біреулері жанын тида етуге даяр. Мұндай достар, арда азамат жер бетінде қалса, кәнекей. Ондай достан артық байлық, қымбат қазына болмас, сірә.

Біздің қазақты құртатын алауыздық! Сөйлей-сөйлей шешен боларсың, көре-көре көсем боларсың, талай өмір талқысынан өтерсің, қызығы мен қиыны көп өмірден кейде өкінішпен өтерсің...

* * *

Ауыл аралап, қыдырып жүрген адам, алдымен, Есет Биге сәлем береді екен. Келген адам ел тыныш аман, дейді екен. Есет бір қозғалып қойып: «тыныштық деген сөздің жақсысын-ай, шіркін лайымда, тыныштық болғай», дейді екен.

Кәріні мақтап, жасты мін, балаларын атқа мінгізіп жатқанда айтқан сөзі.

Біреуге бағыныштылық-бақытсыздық! Өз елін өзінің ақылды да даналығы да қайырымдылығы мол азаматы басқарса, елім бай, батыр ел болып өседі. Жауға бәріміз барайық, дауға біреуіміз барайық.

ЕСЕТ КӨТІБАРҰЛЫНЫҢ СОҢҒЫ БІР СӨЗІ

«О халқым! Сендер риза болсаңыздар мен тыныш жатамын. Қазақ батырының сүйегі туған елінде, жерінде қалса, ол да бақыт. Мен өліммен талай бетпе-бет келдім, талай у іштім. Көзден талай қанды жас аққан заман болды. Халқым үшін бар өмірімді қидым. Мен өлімнен қорыққан адам емеспін. Халқымның бостандығы, тәуелсіздігі үшін әкем құрбан болды. Арсытан батыр да құрбан болды. Жандаулет Орынбор түрмесінде азапталып өлтірілді. Ақпан Шығыс асты. Бекет, Ерназар кісенделіп, айдалып барып Итжсеккенде қалды.

Қымбатты халқым, енді бүгін-ертең екінші өмірім басталады, - деп батыр талықсып кете берді де, сәл оң қолын көтеріп: сүйікті халқым аман болыңдар, ауыздарың Тәуелсіздік үшін бір болсын» - деп мәңгілікке жүре берді.

Бұл заманында Ұлы атасы Есет Көтібарұлының қабірін топырақ салған Бәсеновтер әулетінің (Төлеу, Нәби) арда Анасы Ақбаланың тарихи сөзінен. Ақбала Әже жүз жасап Кеңсай қорымында мәңгілік мекенінде.

Бұл тарихи ақпарат, автордың «Тағдырлар Тайталасы» екінші кітабының 268 бетінен алынды.

* * *

*Мир держится на добрых людях, не на агрессии и зле!
И если доброты не будет, то ничего не будет на земле!*

БӘСЕКЕ МЕ, НЕ ӨЗІН МАҚТАНЫП КӨРСЕТУ МЕ? ӘЛЕМ ХАЛҚЫ АЙЫПТАДЫ-АУ

Күніге жүз құбылып өзгеріске түсетін бұл дәуірде кейбір мемлекет әскери генералдары және президенттері өздерін басқалардан артық ақылды, білікті, күшті санап, не тойымсыз болып қыр көрсету үшін басқа басыларға мемлекеттерін жаулап алуға өзін көрсетіп қоймай ... соғыс ашды, не қыр көрсетеді. Сонда қалай? Халқы не дейді? Демократия қайда? Сол соғысқа, ұрыс-керіске жұмсалатын түпсіз қаржы, құрал-жабдық, адамдар өлімі, әскерилердің ажалы бәрі-бәрі ескерілмеді-ау. Ол генерал агрессорлар ешкімге бағынбайды. Ешкімнің пікірімен санаспайды.